

VÀI SUY NGHĨ VỀ VẤN ĐỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH LỊCH SỬ CÁCH MẠNG RỪNG DỪA BẢY MẪU

Nguyễn Cường

Di tích lịch sử cách mạng Rừng dừa Bảy Mẫu nằm trên địa bàn xã Cẩm Thanh, thành phố Hội An. Di tích đã được UBND tỉnh Quảng Nam xếp hạng cấp tỉnh vào năm 2008. Trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược, với vị trí có ý nghĩa chiến lược và đặc điểm tự nhiên hiểm yếu, dễ phòng thủ, khó bị tấn công, nên Thị ủy và lực lượng vũ trang thị xã Hội An xây dựng nơi đây thành căn cứ cách mạng vững chắc, làm bàn đạp để tấn công địch trên toàn mặt trận Hội An, tiến lên giải phóng quê hương, hòa vào niềm vui chung của đất nước trong ngày đại thắng mùa xuân năm 1975.

Rất tiếc cho đến nay, do tác động bởi nhiều yếu tố khác nhau làm cho các công trình liên quan của một căn cứ cách mạng ngày nào giờ đây hầu như không còn nữa. Mặc dù đã có nhiều nỗ lực của cơ quan chuyên môn thành phố trong thời gian qua thông qua việc lập hồ sơ khoa học, khoanh vùng bảo vệ, đánh dấu vị trí ghi dấu sự kiện, đặt bia thông tin, ... nhưng có thể thấy đó mới là những công việc cần thiết để đảm bảo điều kiện phục vụ cho công tác quản lý di tích. Vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di tích cũng đã sớm được đặt ra thông qua khảo sát, đánh giá hiện trạng nhưng do tính chất đặc thù của di tích và những điều kiện cần thiết để triển khai nên hiện nay vẫn chưa có những công trình/dự án được cụ thể hóa

trên thực tế. Do đó trong bài viết này, bản thân xin nêu lên một số vấn đề với mong muốn góp thêm suy nghĩ về việc bảo tồn và phát huy giá trị đối với di tích này trong thời gian đến.

Thứ nhất, di tích lịch sử cách mạng Rừng dừa Bảy Mẫu có những điều kiện thuận lợi để thực hiện công tác bảo tồn và phát huy giá trị. Nằm ở hạ lưu sông Thu Bồn, cách khu phố cổ khoảng 4km, Rừng dừa Bảy Mẫu có địa hình bị chia cắt bởi nhiều kênh rạch tạo nên một hệ sinh thái tự nhiên khá phong phú; trong đó đặc trưng là cây dừa nước. Đây là một trong những điều kiện để Cẩm Thanh mà hạt nhân là Rừng dừa Bảy mẫu trở thành nơi đứng chân hoạt động của lực lượng cách mạng Hội An trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân, đế quốc. Với kẻ địch, chúng luôn xem đây là cái gai trong mắt cần phải nhổ bỏ. Chúng đã mở biết bao chiến dịch lớn nhỏ, gieo rắc biết bao bom đạn giày xéo lên mảnh đất này. Thế nhưng đất thép Cẩm Thanh với những con người kiên trung, bất khuất, dầu phải gánh chịu bao gian khổ, hy sinh vẫn đứng vững như sức sống mãnh liệt của cây dừa nước; kiên quyết đẩy lùi mọi bước tiến của kẻ thù để giữ lấy từng tấc đất quê hương. Thích ứng với điều kiện tự nhiên, qua mỗi giai đoạn đấu tranh, quân và dân ở đây đã có nhiều hình thức đấu tranh thông qua sáng tạo nên nhiều loại vũ khí, nhiều công trình phục vụ sinh hoạt

và chiến đấu. Vì thế bên trong di tích Rừng dừa Bảy Mẫu có rất nhiều loại hình được ghi dấu. Trước năm 1960, phong trào cách mạng ở đây chủ yếu là đấu tranh chính trị hợp pháp và bán hợp pháp nên loại hình phổ biến thời gian này là hầm bí mật của cán bộ, các hình thức thông tin liên lạc. Từ năm 1960 đến năm 1964, phong trào đấu tranh ở đây chủ yếu là xây dựng, phát triển cơ sở cách mạng, tiến hành đồng khởi giành chính quyền nên loại hình phổ biến thời gian này là cơ sở cách mạng, các loại hình ẩn nấp của cán bộ, địa điểm tổ chức và tiến công giành chính quyền. Từ năm 1964 đến năm 1968, phong trào cách mạng ở đây chủ yếu là xây dựng làng chiến đấu chống lại các cuộc càn quét của địch, tiến lên tổng khởi nghĩa giành chính quyền nên loại hình phổ biến thời gian này là làng chiến đấu, nơi làm việc và sinh hoạt của các cơ quan thị xã, các địa điểm ghi dấu chiến công của ta. Từ năm 1968 đến năm 1975, phong trào cách mạng chủ yếu ở đây là phát triển chiến tranh du kích, chống địch càn quét tiến lên giải phóng quê hương nên loại hình phổ biến thời gian này là cơ sở cách mạng, địa điểm ghi dấu chiến công của ta. Như vậy, chúng ta thấy rằng, nội dung để hướng đến thực hiện công tác bảo tồn đối với di tích Rừng dừa Bảy Mẫu là rất phong phú, xoay quanh mẫu hình về một căn cứ kháng chiến đặc thù không phải nơi nào cũng

có được. Ngoài ra, Rừng dừa Bảy Mẫu là hai trong số các di tích thuộc loại hình di tích lịch sử cách mạng ở Hội An (cùng với di tích nhà lao Hội An hiện đã có dự án tu bổ, tôn tạo và đang được triển khai) có giá trị lịch sử cao, có quy mô về không gian và hội đủ các điều kiện cần thiết khác: môi trường sinh thái, tiềm năng du lịch, định hướng phát triển của địa phương, ... để thực hiện việc bảo tồn và phát huy hiệu quả giá trị của di tích.

Thứ hai, trong điều kiện hiện nay, vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử cách mạng Rừng dừa Bảy Mẫu được đặt ra cấp thiết. Nghị quyết Đại hội Đảng bộ thành phố Hội An lần thứ XVII, nhiệm kỳ 2015 - 2020 xác định một trong những nhiệm vụ

Bia di tích lịch sử cách mạng Cơ quan Thị ủy Hội An

và giải pháp để phát triển văn hóa - xã hội của thành phố là “*tiếp tục nâng cao hiệu quả quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch và xây dựng thành phố sinh thái.*”. Bộ phận di tích lịch sử cách mạng là thành phần trong giá trị di sản văn hóa chung của Hội An. Trong thời gian qua, việc đầu tư tu bổ, tôn tạo cho bộ phận di tích này còn tương đối hạn chế, hầu hết việc đầu tư cũng chỉ ở mức độ dựng bia ghi dấu. Điều này do nguyên nhân chủ yếu là đa phần di tích chỉ còn lại dấu tích ghi dấu sự kiện. Và, di tích Rừng dừa Bảy Mẫu cũng không nằm ngoài đặc điểm chung đó. Tuy nhiên hiện nay, hoạt động du lịch ở Cẩm Thanh đang phát triển mạnh và

chủ yếu dựa vào giá trị mang lại của Rừng dừa Bảy Mẫu. Nhưng việc khai thác này mới chỉ dừng lại ở thể mạnh về giá trị sinh thái (*cảnh quan, sông nước*) còn giá trị chính (*lịch sử cách mạng*) của di tích thì chưa được khai thác. Hơn nữa, trong điều kiện quá trình đô thị hóa đang diễn biến mạnh mẽ như hiện nay; nếu không thể triển khai một công trình/dự án bảo tồn và phát huy cho di tích thì sẽ rất khó, thậm chí không thể thực hiện được trong tương lai vì sẽ không có quỹ đất để thực hiện. Thậm chí các nhân chứng sống đóng vai trò rất quan trọng trong việc phục hồi sẽ lần lượt ra đi. Vì vậy, vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử cách mạng Rừng dừa Bảy Mẫu được đặt ra cấp thiết hiện nay. Đây không chỉ là nhiệm vụ bảo tồn di sản mà còn là nhiệm vụ chính trị để giáo dục truyền thống yêu nước, cách mạng cho thế hệ mai sau trên mảnh đất Hội An anh hùng.

Thứ ba, cần phải tạo sự gắn kết giữa việc bảo tồn với phát huy giá trị di tích. Bảo tồn là mục tiêu chính nhưng đó chưa phải là cuối cùng mà còn phải hướng đến khai thác, phát huy nhằm giới thiệu giá trị di tích đến với đông đảo công chúng. Để làm công việc này nhất thiết phải có một quy hoạch tổng thể với việc lựa chọn phân khu, phân kỳ

đầu tư cụ thể theo từng giai đoạn, nội dung thực hiện. Việc phát huy giá trị di tích lịch sử cách mạng Rừng dừa Bảy mẫu hứa hẹn sẽ tạo sức hút lớn nếu có định hướng bảo tồn phù hợp giữa giá trị di tích với điều kiện môi trường sinh thái của địa phương hiện nay.

Thứ tư, xác định quan điểm, mục tiêu, nội dung bảo tồn và phát huy phù hợp với giá trị và trong điều kiện, đặc điểm di tích hiện nay. Thiết nghĩ khi xác định quan điểm bảo tồn và phát huy di tích cần lựa chọn khoanh vùng vị trí đầu tư có trọng điểm để hình thành một khu di tích. Vị trí lựa chọn ở đây có sự gắn kết với không gian sinh thái rừng dừa và ít nhất đảm bảo các yếu tố: trong phạm vi khoanh vùng bảo vệ I của di tích; có diện tích rộng tương đối; thuận tiện đường giao thông; gắn với các di tích/dấu tích/sự kiện lịch sử của di tích; đồng thời phù hợp với các quy hoạch của địa phương và hạn chế tối đa việc giải tỏa, đền bù cho nhân dân. Trong việc phục hồi các hạng mục di tích có thể kết hợp nhiều hình thức để mô tả nhưng phải đảm bảo được tính khoa học, tính lịch sử. Nội dung thực hiện bảo tồn toát lên được quá trình sống, chiến đấu của quân và dân ta tại căn cứ Rừng dừa Bảy Mẫu, trong đó lấy giai đoạn kháng chiến chống đế quốc Mỹ làm chủ yếu.

Có lẽ hình thức bảo tồn và phát huy phù hợp nhất đối với di tích là hình thành nên một bảo tàng ngoài trời có tính đặc thù. Ở đó sẽ thực hiện 2 chức năng: khu bảo tồn di tích lịch sử cách mạng ngoài trời (*chức năng chính*) và khu du lịch sinh thái gắn với cảnh quan rừng dừa. Về bảo tồn sẽ hình thành tổ hợp công trình chuyên đề về lịch sử đấu tranh cách mạng ngoài trời với nội dung phục hồi các công trình và hình thành nhà trưng bày truyền thống. Việc phục hồi sẽ lựa chọn thực hiện cho các loại hình tiêu biểu, trong đó chú trọng đến loại hình trú ẩn (*như hầm chữ T, hầm chữ A, hầm dừa, phen đôi...*), các loại chông (*như chông dừa, chông quay, chông hom, chông hầm, chông chữ thập, chông đập...*), công sự chiến đấu, lán trại mô tả cảnh hội họp, ở, canh trực, và các mô hình hố bom, mô hình làng chiến đấu, mô hình bãi chông, mô hình một trận chống càn. Mỗi công trình sẽ có khuôn viên riêng, có thuyết minh, giới thiệu cụ thể các

nội dung liên quan. Việc bố trí các hạng mục công trình này đảm bảo theo chủ đề và hài hòa giữa các hạng mục với nhau. Kết hợp với đó là hình thành nhà truyền thống làm nơi trưng bày, giới thiệu hai chủ đề về truyền thống đấu tranh yêu nước cách mạng của quân và dân Cẩm Thanh (*sơ lược*) và về di tích Rừng dừa Bảy Mẫu (*chủ yếu*). Trong đó phần giới thiệu về di tích Rừng dừa Bảy Mẫu nhấn mạnh một số nội dung như: vị trí địa lý và đặc điểm của rừng dừa (*trong kháng chiến có vị trí chiến lược quan trọng của phong trào đấu tranh cách mạng ở Hội An và hiện nay là nằm trong vùng chuyển tiếp của khu dự trữ sinh quyển thế giới Cù Lao Chàm - Hội An*), quá trình sống, chiến đấu của quân dân ta, các di tích/dấu tích tiêu biểu bên trong rừng dừa. Về phát huy sẽ hình thành các công trình phụ trợ như bãi đỗ xe, nhà vệ sinh và cơ sở vật chất khác phục vụ khai thác tham quan du lịch. Chúng tôi nghĩ rằng dấu có định hướng bảo tồn và phát huy nào

đi nữa đối với di tích Rừng dừa Bảy mẫu trước hết cũng phải trên cơ sở phục hồi các hạng mục vốn có của di tích.

Sẽ không ít khó khăn để cụ thể hóa vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di tích trên thực tế. Nhưng với ý nghĩa thiết thực của công việc này, hy vọng trong thời gian gần sẽ có một dự án/phương án khả thi triển khai thực hiện để có thêm một điểm tham quan du lịch lý thú; một điểm nhân phục vụ cho mục tiêu phát triển kinh tế - văn hóa - xã hội của địa phương; và quan trọng hơn là có một nơi lưu niệm về những tháng ngày gian khổ, hy sinh nhưng rất đỗi trung kiên của con người và mảnh đất Cẩm Thanh để thế hệ con cháu mai sau tự hào và thêm gắng sức vun đắp cho quê hương ngày một thêm giàu đẹp ♦